

вечори, індивідуальні творчі та пошукові завдання, міні-вистави, етнографічні свята тощо. Для шкіл Західної України актуальним і надзвичайно цікавим буде фольклорний матеріал, зібраний В.Гнатюком.

Література:

1. Гнатюк В.М. Вибрані статті про народну творчість. К.: Наукова думка, 1966. – 248 с.
2. Українські народні пісні в записах Володимира Гнатюка. К.: Музична Україна, 1971 - 324с.
3. Гнатюк В. Етнографічні матеріали з Угорської Русі. Т. II. Байки, легенди, істор. Перекази, новели, анекдоти - з Бачки "Руске Слово", Нови Сад, 1986. - 355 с.
4. Юрчак Л. Започення у слов'ян і сучасність // Славістичні записки, № 1, 1999. С.95-98

Любов ПАРХЕТА (Умань)

Казка в збирацькій діяльності Володимира Гнатюка

У чинних програмах з української літератури важливе місце відведено вивченню фольклору. З молодших класів учні знайомляться з різноманітними фольклорними жанрами, зокрема, казкою, прислів'ями, приказками, легендами, піснями, думами та ін.

Таке розмаїття фольклору збереглося завдяки плідній збирацькій роботі Володимира Гнатюка. Будучи головою етнографічної комісії Наукового товариства імені Тараса Шевченка, В. Гнатюк був знайомий з багатьма фольклористами й збирачами-аматорами в Україні й за її межами. За його ініціативою систематизувався матеріал з похоронної обрядовості та етнографічні колекції, що ввійшли до експозиції першого українського етнографічного музею в м. Львові.

Незважаючи на численні труднощі, вченому довелося зібрати багато збірок фольклорних матеріалів, які належали відомим знавцям народної творчості, як Марко Вовчок, О.Маркович, М.Максимович, М.Лисенко, В.Забіла, І.Манжура, Лесь Мартович та інші. Науковий архів В.Гнатюка налічує понад 25 тис. аркушів записів, що належать до XIX і XX ст. Ці записи були виконані на території України й інших регіонів, зокрема, Росії, Румунії й Америки.

Фольклор представлено багатьма жанрами: історичні пісні, бурлацькі, чумацькі, робітничий фольклор, твори про еміграцію, перекази, анекдоти, казки. Високо оцінив збирацьку діяльність В.Гнатюка І.Я.Франко: "...В.Гнатюк феноменально щасливий збирач усякого етнографічного матеріалу, якому з наших давніших збирачів, мабуть, не дорівняв ні один" [3, 502].

З 1895 р. в "Етнографічних збірниках" постійно публікуються казки. Володимир Гнатюк вказує, що казка має велике виховне значення. Казковий світ — світ сонця, краси, добра, і до нього не можуть бути байдужі діти. Казки завжди повчальні. Близькими дитячому розумінню є і казкові образи.

За визначенням В.Гнатюка, казка є найпростішою формою народної поезії, фантастичним оповіданням, яке поєднує буденні мотиви з життя людей з буйною фантазією первісної людини, для якої, як і для дитини, немає нічого неможливого. Казку не можна уявити без фантастики. Головною ознакою її є чудесний елемент і відсутність будь-яких історичних даних. "Казковий час, - відзначав Д.С.Лихачов, - не виходить за межі казки. Він цілком замкнутий у сюжеті. Його нібито й немає до початку казки і немає після її закінчення. Він не визначений у загальному потоці історичного часу... Казка починається нібито з небуття..." [2, 253]. В казках немає точної вказівки на час і місце події. Цей жанр фольклору є найдавнішим жанром народної поезії і дає уявлення про первісні вірування людей в надприродні сили.

Як відомо, героями казок є люди, звірі ж виконують другорядну роль. У своїх етнографічних дослідженнях В.Гнатюк звіриний епос виділяє в окремий жанр — байку. Байкою він називає народне оповідання, в якому змальовується не людський, а звіриний побут; головними героями байок є звірі, а людина має епізодичну роль.

Записуючи і систематизуючи ці жанри, В.Гнатюк надавав великого значення ролі оповідача. Збирачі фольклору, на його думку, повинні шукати таких оповідачів, які не тільки знають оповідання, а й уміють розповісти його. Справжній оповідач не тільки акумулює народну творчість, а й виступаючи від імені народу, дає свою редакцію й інтерпретацію твору. "... Кожному фольклористові відомо, що десять оповідачів, оповідаючи ту саму річ, оповідять її відмінно бодай в дечім..." [1, III].

У процесі роботи над казкою вчителі формують навички читання й переказування казок. Але ніщо так ефективно не сприяє розумінню природи казки як самостійна творчість дітей. Скласти казку — це означає свідомо осмислити ідею, якій підпорядковується

і система образів, і її композиційна побудова, і її художньо-зображувальні засоби. Робота над складанням казкового сюжету – могутній засіб розвитку уяви та творчих здібностей дітей.

Таким чином, величезні надбання В.Гнатюка в галузі фольклору й етнології, повсякчас застосовуються в педагогічній практиці, глибоко проникають в живий процес творення і побутування різних жанрів усної словесності.

Література:

- 1 Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість - К - 1966 - С.3.
- 2 Лихачов Д.С. Поэтика древнерусской литературы.- Л.: Худож. лит.- 1971. - С.253
- 3 Франко І. Вибрані статті про народну творчість.- К., С. 502

Олександра БОГОНІС (Львів)

“Звіринний епос” творчості В.Гнатюка (на прикладі українських народних байок)

Українські народні байки займають значне місце у колі народознавчих інтересів, збирацьких пошуків та наукових досліджень Володимира Гнатюка. Ця тема цікавила дослідника ще з юнацьких років. Спочатку від батьків та односельчан майбутній фольклорист записав перші зразки народної творчості. У 1895-1903 роках В.Гнатюк продовжує збирацьку роботу в Галичині, знаходить талановитих оповідачів. Записи цих років принесли вченому величезний матеріал, використаний ним у збірниках “Галицько-руські анекдоти (1899), “Галицько-руські народні легенди” (1902), “Знадоби до галицько-руської демонології” (1904), “Колядки і щедрівки” (1914), “Українські народні байки” (1916) [7, 240; 11, 124].

Жодна з фольклорних праць не пройшла такий тернистий шлях до читача, як “Українські народні байки”. Без будь-якої фінансової допомоги В.Гнатюк перед першою світовою війною приступив до укладання збірника байок про тварин [10]. Військове лихоліття, захоплення російською армією Львова, заборона українського національного життя, довга хвороба і вимушений півторарічний побут у глухому, гірському селі на кілька років припізнали вихід цієї книги. В укладанні збірника брало участь кілька десятків кореспондентів, основна частина записана